

การผลักดันให้มหาวิทยาลัย เป็นปัญญาของแผ่นดิน

ปัญญาของมหาวิทยาลัยมีความสำคัญมากในแง่ที่แสดงถึงความมุ่งมั่นที่จะบรรลุจุดหมายในการบริหารการศึกษาของมหาวิทยาลัย ทัศนคติที่ว่า “มหาวิทยาลัยเป็นปัญญาของแผ่นดิน” จึงมีความหมายที่ยิ่งใหญ่ลึกซึ้งมาก เพราะคำว่า “ปัญญา” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของปัญญาของสถาบันอุดมศึกษา หมายถึงความสามารถระดับสูงทั้งมวลแห่งการรู้

ในหนังสือการศึกษาเพื่ออารยธรรมที่ยั่งยืนของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) ได้พูดถึงความสัมพันธ์ระหว่าง “ปัญญา” กับ “ความรู้” โดยสรุปว่าปัญญาเป็นความสามารถในการรู้การเข้าใจ มิใช่เพียงแต่ความรู้ในฐานะที่เป็นผลบันปลายตามลำดับขั้นของข้อมูล-สารสนเทศ-ความรู้

แต่ขั้นไปอีกขั้นหนึ่งก็คือปัญญา จึงเป็นหลักประกันที่จะทำให้มนุษย์เข้าถึงความรู้ทุกระดับตั้งแต่ความรู้ขั้นธรรมดาสามัญในชีวิตประจำวัน ตลอดไปจนถึงขั้นสูงสุดเรียกว่า สัมโพธิ์ “ความรู้แจ้ง” คือความหยั่งรู้ในลัทธิธรรมของชีวิตซึ่งนำไปสู่ความพ้นทุกข์ในที่สุด

ปัญญาจึงเป็นแนวคิดที่สำคัญยิ่งตามหลักคำสอนพระพุทธศาสนา เป็นขั้นสูงสุดใน “ไตรสิกขา” ต่อจาก ศีล และ สมาธิ

นอกจากปัญญาที่เข้าถึงความจริงแห่งธรรมชาติของธรรมชาติแล้ว อีกด้านที่สำคัญคือ ปัญญาที่สามารถใช้ความรู้จัดวางระบบแบบแผนเพื่อดำเนินการให้ชีวิตและสังคมมนุษย์ได้ประโยชน์สูงสุดจากความจริงนั้น สามารถแก้ไขปัญหของสังคมให้พ้นวิกฤตและเกิดประโยชน์สุขต่อคนทั้งมวล

ส่วนคำว่า “แผ่นดิน” ใช้หมายถึงคำว่า พื้นแผ่นดิน ประเทศและโลกด้วย เป็นความหมายของคำว่า “มหิตล” อันเป็นพระนามของสมเด็จพระบรมราชชนก สำหรับปัญญาของมหาวิทยาลัยมหิตล “ปัญญาของแผ่นดิน” จึงมีความเหมาะสมโดยแท้สอดคล้องกับนามมหาวิทยาลัย ซึ่งได้รับพระราชทานจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และถือเป็นการเชิดชูพระเกียรติยศแห่งสมเด็จพระบรมราชชนกให้เพิ่มยิ่งขึ้นอีกด้วย

ในยุคโลกาภิวัตน์นี้ แนวโน้มของสถานภาพของการอุดมศึกษาจะมุ่งสู่ความเป็นเลิศและเป็นมหาวิทยาลัยระดับโลก โดยผลิตผลของมหาวิทยาลัยต้องก่อให้เกิดประโยชน์ต่อทั้งโลก มิใช่แค่ชุมชน สังคม และประเทศเท่านั้น สมดังคำสอนของสมเด็จพระบรมราชชนกที่ว่า “True success is not in the learning but in its application to the benefit of mankind”

พระองค์ท่านใช้คำว่า Mankind ซึ่งมีความหมายที่ลึกซึ้งมาก คือนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อมวลมนุษยชาติหรือต่อคนทั้งโลก มหาวิทยาลัยถูกคาดหวังว่าจะผลิตบัณฑิตที่มีคุณลักษณะสำคัญคือการออกไปเป็น Global citizen ที่ประสบความสำเร็จ มีความสุข และสามารถแก้ไขปัญหของสังคม ประเทศ และโลกได้

เราจึงต้องการผลิตบัณฑิตที่มีคุณสมบัติเป็น Global professional คือมีความรู้ลึกในศาสตร์หรืออาชีพของตนเอง และรู้กว้างในทักษะการใช้ชีวิตและการทำงาน ได้แก่ คิด

วิเคราะห์เป็น รู้จักแยกแยะสิ่งใดถูกหรือผิด มีความรับผิดชอบ สุจริต มีจิตสาธารณะ ปรับตัวได้ดีพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง สื่อสารได้ดี มีประสิทธิภาพ พัฒนาตนเองได้ เป็นผู้นำในการแก้ปัญหาทุกระดับ ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อประเทศชาติอย่างเต็มที่

การก้าวข้ามข้อจำกัดเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จตามที่คาดหวังดังกล่าว จำเป็นต้องก้าวต่อจากลำดับต่อเนื่องของข้อมูล-สารสนเทศ-ความรู้ไปสู่สิ่งที่เหนือกว่าสามสิ่งนี้ก็คือ ปัญญา ทั้งของมหาวิทยาลัยและของบัณฑิตที่จะนำไปพัฒนาคนและระบบให้สามารถแก้ไขปัญหต่างๆ พร้อมทั้งทำความเจริญเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมและต่อประเทศชาติอย่างเต็มที่

แนวโน้มของสถานภาพของการอุดมศึกษาจะมุ่งสู่ความเป็นเลิศและเป็นมหาวิทยาลัยระดับโลก โดยผลิตผลของมหาวิทยาลัยต้องก่อให้เกิดประโยชน์ต่อทั้งโลก มิใช่แค่ชุมชน สังคม และประเทศเท่านั้น

เมื่อทำได้ดั่งนี้มหาวิทยาลัยจะได้รับการยกย่องว่าเป็นปัญญาของแผ่นดินอย่างแท้จริง

แนวทางสำคัญที่จะผลักดันให้มหาวิทยาลัยเป็นปัญญาของแผ่นดินอย่างเป็นทางการพิจารณาองค์ประกอบสำคัญใน 4 เรื่องหลักต่อไปนี้

1. พัฒนาเป้าหมายใหม่ให้ชัดเจนว่ามหาวิทยาลัยจะมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ให้เกิดประโยชน์สูงสุด (Outcome-based) โดยยึดความต้องการของสังคม ประเทศชาติ หรือโลกเป็นตัวตั้ง

ผู้นำหรือผู้บริหารมหาวิทยาลัยต้องศึกษาให้เข้าใจสภาพของสังคมและความต้องการของสังคม มีความมุ่งมั่น แสดงตัวตนที่ชัดเจนในเรื่องนี้ และสะท้อนออกมาในทุกๆ กิจกรรมที่สำคัญเพื่อดึงดูดคนส่วนใหญ่เข้ามามีส่วนร่วมในการเสริมสร้างปณิธานที่ว่า มหาวิทยาลัยเป็นปัญญาของแผ่นดิน ซึ่งเป็นปัญญาที่ทำให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมต่อคนทั้งมวล

2. สร้างองค์ความรู้ใหม่และนวัตกรรมเน้นปลูกฝัง Innovation culture เพราะนวัตกรรมมีบทบาทสำคัญต่อการขับเคลื่อนทุกสิ่งทุกอย่างในโลก การที่จะมีนวัตกรรมอย่างสมบูรณ์ต้องอาศัยระบบการศึกษาพื้นฐาน การบูรณาการนวัตกรรมแห่งการเรียนรู้เข้าด้วยกัน และกระบวนการทางสารสนเทศ ข้อมูล และองค์ความรู้ที่จะช่วยหลอมรวมจนเกิดเป็นกระบวนการแห่งความปรารถนาในการเปลี่ยนแปลงสู่การคิดค้นสิ่งใหม่ที่ตอบสนองต่อความต้องการของสังคม

มีการต่อยอดนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม จึงจะถือว่าเป็นความสำเร็จที่แท้จริง หรืออีกนัยหนึ่งคือ ถือเป็นปัญญาของแผ่นดิน

3. ต้องพัฒนาปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนรู้ใหม่ หากเราจะช่วยกันคนอื่นได้รู้หลักการที่ทำให้ได้คำตอบ เพื่อที่เขาจะได้สามารถแก้ไขปัญหาได้เองต่อไปในอนาคต จะถือเป็นแนวทางในการพัฒนาคนที่ได้ผลมากที่สุด

โดยสิ่งที่ต้องทำเป็นลำดับแรกคือ การปรับเปลี่ยนทัศนคติของอาจารย์ให้เข้าใจหลักการสำคัญของการศึกษาว่าสิ่งสำคัญไม่ได้อยู่ที่ความรู้ แต่คือความสามารถในการเรียนรู้ ความรู้ใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นทุกวันต่างหากที่เป็นคุณสมบัติที่จำเป็น และการนำแนวคิดจิตตปัญญาศึกษามาใช้ในกระบวนการเรียนการ

สอน โดยเน้นการเรียนรู้ที่จะพัฒนาศักยภาพภายในตนเอง ซึ่งมีพลังมหาคาลซ่อนเร้นอยู่จนเกิดการเปลี่ยนแปลงพัฒนาไปสู่การเกิดปัญญา

กระบวนการเรียนรู้แบบเดิมมักได้ผลลัพธ์อยู่ในระดับความรู้ไม่ถึงการเกิดปัญญา ปัจจัยความสำเร็จที่สำคัญคือ อาจารย์จะต้องปรับเปลี่ยนทัศนคติใหม่ว่าอาจารย์ควรเป็นโค้ชหรือที่ปรึกษาให้นักศึกษา โดยมุ่งผลสัมฤทธิ์ให้นักศึกษาเกิดปัญญา เป็นการมองไปที่ความสำเร็จหรือสิ่งที่ดีกว่า

นักศึกษาจะต้องเรียนหรือทบทวนบทเรียน Lecture ที่บ้านไม่ว่าจากหนังสือ ตำรา หรือ On-line education ในห้องเรียนจะไม่มี Lecture แต่อาจารย์และนักศึกษาจะมาอภิปรายทำความเข้าใจ วิเคราะห์ สังเคราะห์ ถ่ายทอด แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และ Reflection

รวมทั้งเน้นให้นักศึกษาเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงในสถานที่จริง การเรียนรู้ในโลก

ปัจจุบันไม่ได้จำกัดเพียงในห้องเรียน หากได้เปิดโอกาสให้เกิดการเรียนรู้พัฒนาตนเองอย่างยั่งยืนโดยวิธีการที่หลากหลายและกว้างขวางขึ้นด้วย

นอกห้องเรียนหรือที่บ้าน นักศึกษาสามารถจะทบทวนด้วยตนเองให้เกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง เกิด Concept, Application และ Creation สิ่งสมประสมการณ์ ให้นฉลาด ปราดเปรื่อง ตอบสนองต่อปัญหาได้เร็ว อาจารย์จะต้องใช้เวลาและเน้นการบ่มเพาะนักศึกษา

เมื่อจบเป็นบัณฑิตควรมีคุณลักษณะพึงประสงค์ที่จะเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมและต่อโลกอย่างเต็มที่ 4 ประการ คือ 1) มีความเป็นมืออาชีพระดับโลก (Global professional) มีความรู้ทั้งกว้างและลึก รู้กว้าง ได้แก่การเรียนรู้และทักษะสำหรับศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย ทักษะชีวิตและการทำงาน ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี สำหรับรู้ลึกคือรู้ลึกในอาชีพหรือสาขาวิชาที่ตนเองถนัด

2) Socially contributing มีส่วนร่วมทำให้เกิดผลกระทบด้านบวกต่อสังคมที่สามารถวัดผลได้ 3) Globally talented เก่งสามารถแข่งขันได้ระดับโลก และ 4) Entre-

preneurially minded มีจิตใจมุ่งมั่น เรียนรู้ฝึกฝน พัฒนาตนเองจนสำเร็จเป็นผู้ประกอบการและเป็นมืออาชีพ

4. เน้นการจัดการที่ดี มีประสิทธิภาพ การที่จะดำเนินการให้ประสบความสำเร็จจะต้องมีการจัดการอย่างดีเยี่ยมและมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน นั่นคือจะต้องมีเป้าหมายชัดเจน มีการสร้างวินัยองค์กรที่เข้มแข็ง มีระบบคุณธรรม จริยธรรม

สร้างบุคลากรชั้นเลิศและมีความเป็นมืออาชีพ มีวิสัยทัศน์ร่วมและมีกระบวนการตัดสินใจเป็นเชิงระบบ เชิงนโยบายและเชิงยุทธศาสตร์ ทำงานเป็นทีม การสื่อสารที่เชื่อมโยงบุคคลเข้ากับทีมและองค์กร เปิดใจกว้างที่จะยอมรับฟังเพื่อนร่วมงาน มีความเข้มแข็งของวัฒนธรรมองค์กร เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ มีพหุวิทยาการ มีการสร้างเครือข่าย มีการระดม นักวิชาการจากหลากหลายสาขาเพื่อมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน เพื่อเป้าหมายคือความยิ่งใหญ่ขององค์กรและเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม

ถ้ามหาวิทยาลัยสามารถปฏิรูปแนวคิดและการบริหารจัดการให้ใช้ทรัพยากรที่มีคุณค่า ไม่ว่าจะเป็นอาจารย์ นักศึกษา บัณฑิต บุคลากร และทรัพย์สินทางปัญญาให้เกิดประโยชน์ต่อประเทศชาติและต่อโลกอย่างเต็มที่ จึงจะเหมาะสมว่ามหาวิทยาลัยเป็นปัญญาของแผ่นดิน ■